

Фестиваль «Відкрита ніч» — відбиток жорстких, навіть агресивних умов, в яких зараз опинилося наше кіно-телевиробництво, він моделює відсутність часу, грошей, місця під сонцем...

Схід сонця ручним робом

За три роки існування фестиваль «Відкрита ніч» продемонстрував більше 120 короткометражних стрічок або фрагментів повнометражних — професійних, студентських, анімаційних фільмів та зразків «паралельного» кіно України. Крім того, фестивальна колекція налічує 54 короткометражні сценарії, частина яких цілком відповідає сучасним умовам кіновиробництва, але й досі нереалізована за відсутністю попиту. Так само, як і деякі зарубіжні аналоги, наш фестиваль призначений для залучення та демонстрації вітчизняного кіно — ми змушені встановлювати нормальний баланс між власним та іноземним виробництвом. У нашій ситуації саме національний кінопродукт вимагає підтримки, уваги, аналізу. Фестиваль «Відкрита ніч» — це спроба надати таку підтримку, здійснити певні рекламні та пропагандистські функції, залучити до аналізу критиків, продемонструвати всю глибину кризи в національному кіно і нашу готовність її подолати. Зусилля Оргкомітету підтримано Міністерством культури і мистецтв України, Головним управлінням культури міста Києва, представництвом фірми «Kodak» в Україні, Державною адміністрацією Подільського району, Національним університетом «Києво-Могилянська Академія», кіностудією і музеєм кіностудії ім. Олександра Довженка, факультетом кіно і телебачення Київського інституту театрального мистецтва ім. Карпенка-Карого, іншими організаціями, установами, приватними особами.

Щодо продюсерської агенції «Зелений пес» і відомої художньої галереї «Ательє Карась» на Андріївському узвозі, то вони забезпечили фестивалю місце під місяцем і можливості для організаційної роботи. Сподіваємося співпрацювати з ними і надалі.

Наші спільні зусилля щорічно складаються у фестивальну програму більш ніж із сорока назв. Приблизно тридцять з них — виробництва останніх двох років. За кожною назвою, навіть трихвилинного уривка, стоїть, як правило, творчий колектив — режисери, актори, оператори... У контексті фестивальної програми їхні кінорепліки перетворюються в діалог, а бува й гостру полеміку з майстрами, які вже визнані у світі, — Сергієм Параджановим, Юрієм Ілленком, Леонідом Осикою, Іваном Миколайчуком, Миколою

Машенком, Артуром Войтецьким... Вони теж є учасниками нашого фестивалю, і їхні екранні аргументи, хоча й позаконкурсні, звучать як цілком сучасні, вагомі, влучні.

З метою уникнення національної герметичності фестиваль і надалі планує залучати до своєї роботи альтернативне міжнародне журі, яке вже зробило свій перший внесок у 1999 році.

Шестигодинна фестивальна програма, на відміну від програм інших фестивалів, існує в змонтованому вигляді на відеокасетах. Саме ця особливість фестивалю надає йому мобільності, адже існує технічна можливість відтворення програми в іншому місці в рамках фестивалів, семінарів або в телеєфірі. Завдяки цій властивості фестиваль «Відкрита ніч» можна назвати «динамічним, представницьким, рухомим». Наступного року ми плануємо оздобити фестивальну майстер-копію англійськими субтитрами, прокоментувати її зміст виступами критиків та творчих фахівців кінематографа і відкрити власну сторінку в Інтернеті. Крім того, у фестивальному регламенті з'явиться додатковий пункт, який гарантуватиме переможцям, членам журі та Оргкомітету право на некомерційну репрезентацію фестивальної колекції на інших фестивалях, семінарах, форумах з метою виведення творчості вітчизняного кіно на більш помітні орбіти.

Втім, є кілька проблем, одна з яких — наша апатія. Для того, щоб ваш фільм побачили в телеєфірі, а вас як переможця разом з фестивалем запросили до Львова, Москви, Амстердама або, скажімо, Нью-Йорка, Оргкомітетові ще до початку фестивалю необхідно встигнути: 1. відібрати роботи в конкурсну та позаконкурсну програми; 2. змонтувати майстер-копію (BETACAM); 3. перекласти фільми англійською мовою; 4. вдрукувати в майстер-копію електронні субтитри; 5. укласти і стиражувати фестивальний буклет (програму) двома мовами (для роботи національного та міжнародного журі); 6. приготувати вичерпну інформацію для Інтернету; 7. підтвердити для телекомпанії технічну готовність фестивальної колекції до показу в ефірі, узгодити всі питання щодо низки показів телевізійної версії «Відкритої ночі» після завершення фестивалю.

Можна, звичайно, обійтися і без цього. Фестиваль вже тричі відбувався за локальною, але романтичною схемою: одна ніч — один фестиваль і купа приємних спогадів.

А з іншого боку — що ми втрачаємо, якщо спробуємо вийти за звичні рамки? Що для цього необхідно?

Треба лише зібрати фестивальну колекцію вчасно — до закриття роботи відбіркової комісії. Бо сім пунктів вимагають від Оргкомітету резервного часу для технічної реалізації. Здавалося б, не така вже й велика проблема, але досі претенденти починали нести свої роботи напередодні відкриття фестивалю. Тут вже не до субтитрів і не до Інтернету. Не будемо тиснути один на одного, але домовимось: якщо ви принесли роботу запізно, то в поточному році — ви не в конкурсі. Ваша черга — в наступному році. Оскільки мова зайшла про чергу, то є ще одна проблема — послідовність показу фільмів. Хто за ким? Принцип послідовності? За абеткою чи за віком учасників? Бо найкращого часу для перегляду — першої половини ночі — на всіх не вистачить. А далі, перед світанком, на роботу журі починає впливати втома. На відкритому майданчику увага глядача теж розпорошується, а там вже і світанок починає підсвічувати ваш фільм своїми фарбами... До Оргкомітету вже надходили претензії: чому мій фільм наприкінці? Пропоную зробити так: фільми розміщувати в програмі відповідно до дати в анкеті учасника, яку ви заповнюєте, коли передаєте свою касету до фестивальної колекції.

Ще одна проблема торкається етичних питань, але в основі її — все та сама викохана апатія. На останньому фестивалі, згідно з програмою, фестивальне журі (національне, міжнародне та сценарне) відпрацювало і визначило переможців. Що ж до переможців, то вони до світанку не дотерпіли — і мало хто з них побачив цей чарівний світанок над Андріївським узвозом. Жоден з призів не знайшов свого героя, майже всі дипломи залишилися неврученими. Тому, здається, буде справедливим, якщо наступного разу невручені відсутнім переможцям призи будуть вручатися іншим — присутнім переможцям суміжних номінацій, але єдність місця, часу та дії має бути збереженою як повага до нелегкої роботи журі, колег, представників преси.

Чому в регламент фестивалю закладено таку спартанську некомфортність?

Тому, що наш фестиваль якоюсь мірою — відбиток жорстких, навіть агресивних умов, в яких зараз опинилося наше кіно-телевиробництво. «Відкрита ніч» моделює відсутність часу, грошей, місця під сонцем, висувуючи на перший план авторський інстинкт претендентів, готовність журі розділити певні труднощі з учасниками, відданість глядача, взаємоповагу номінантів.

Висувуючи суворі вимоги, фестиваль одночасно надає претендентам можливість несподівано проявити себе. Наприклад, якщо ви не встигаєте з фільмом до 15 квітня, можете взяти участь у позаконкурсній програмі «Прем'єра незавершеного фільму». Один яскравий епізод робочого матеріалу може допомогти знайти свій шанс для завершення роботи.

Нема епізоду? Є один неперевершений кадр? Для нього існує конкурсна програма «Прем'єра одного кадру». До речі, плівку «Kodak» наступного разу буде заплановано для переможця саме в цій номінації. «Прем'єра одного кадру» не стосується кіношних нісенітниць. У цьому не важко переконатися, якщо уважно придивитися до класики Олександра Довженка, Ігоря Савченка або до найвідоміших фільмів останніх часів — «Тіні забутих предків», «Криниця для спраглих», «ВавилонXX», «Камінний хрест»... Практично кожний епізод у цих фільмах можна розглядати як завершений шедевр.

На жаль, вже втретє підтверджується очевидне: всім, хто брав участь у фестивалі «Відкрита ніч», бракує зацікавленості з боку критиків. Нехай не тотальної, як увага спортивних коментаторів до футболу, але для кожного автора власний фільм — це послання і надія почути щось у відповідь. Підтримуючи сподівання учасників, фестиваль пропонує їм свій екран, журі — свою оцінку, щодо аналітичного поля, то воно поки що залишається майже неораним.

І коли фестивалю дорікають, що він роздає забагато призів, то я можу відповісти тільки одне: це наша спроба конкретними іменами переможців спростувати тезу, яка стверджує, що нас нема. З іншого боку, це спроба компенсувати своєрідний комплекс невідомості, який було штучно створено на початку сімдесятих років у відповідь на потужний вибух поетичного кіно України. За допомогою фестивального руху це було зроблено в рамках колишнього СРСР у той момент, коли Москва залишила за собою головний радянський кінофестиваль, делегувавши фестиваль дебютів Києву. З того моменту оцінити на внутрішній арені нашу продукцію — «дорослу», а не дебютну — повномасштабно, системно, послідовно — неможливо: у нас немає «дорослого» фестивалю. Майже тридцятирічний доробок наших режисерів-недебютантів, у кращому випадку, аналізувався і змагався де завгодно, але не вдома. Тепер до штучності цієї ситуації додався ще й сучасний фільмовий голод.

Наступний фестиваль «Відкрита ніч» сподівається збільшити кількість призів, а крім того, хотілося б до переліку майбутніх переможців додати ще й аналітичні матеріали про загальний стан наших проблем. Принаймні цього року мені цікаво було б прочитати не лише про переможців, але й про внесок тих, хто не одержав призів, запропонувавши цікаві фільми та сценарії. Хочеться побажати успіху Вікторії Мельниковій («Вова»), Марині Ткаченко («Історія»), Вірі Яковенко («Яблучко»), Віктору Глушкову («Повернення»), Андрію Тимошуку («На пляжі»), та сценаріям «Спляча красуня» (Віра Яковенко), «Лісопед» (Андрій Бодров)... Так само як і сценарії-призери, вони є цікавим явищем своєрідного жанру на межі між літературою та кіно. Не тільки аналіз — навіть їхнє оприлюднення — неможливі без допомоги видавництв, без уваги фахівців.

Щодо забутого фільму Миколи Мащенка «Дитина» або стрічки Тараса Томенка «Бійня», їхні автори, на мій погляд, заслуговують на окрему розмову фахівців,

колег, журналістів не лише вночі на фестивальному майданчику, а й удень — за допомогою друкованого слова.

Традиційно склалося так, що преса використовує фестивалі в першу чергу для створення легенд та казок. Безумовно, вони вкрай необхідні для нормальних відносин між глядачем і кінематографом. А для створення Кінематографа — цього замало. Чекати, поки він сам себе реанімує, а потім писати, який він рум'яний?

Так, згодний, він зараз не такий, як нам хочеться. Але мета нашого фестивалю — не лише реклама досягнень, а й діагноз і створення нашого спільного портрета без ретуші. Тому я дуже вдячний всім, хто написав про фестиваль або надав таку можливість на сторінках своїх видань: журналам «Кіно-Театр», «Кіноколо», «Пік», «Welcome to Ukraine», газетам «День», «Независимость», «Столичные новости», «Каоһмеріні» (Греція).

Не знаю, хто сказав: «Режисери роблять фільми, а критики — кінематограф». Ця не бездоганна, але азартна формула пропонує нам поєднати зусилля, і наш наступний фестиваль планує відгукнутися на кіннознавчий внесок окремими призами для критиків, які проаналізують фестивальну програму. Оскільки вона змонтована на відеокасетах, організувати перегляд для фахівців, які побажають відгукнутися на цю пропозицію, буде неважко — фестиваль надасть бажаним таку можливість.

Є ще одна тема, яку я не можу оминати. Ця тема традиційна для кожного фестивалю: склад програми. «Чому не мій фільм, а чийсь?» Гостроту питання може частково подолати лише кількість та різноманітність фестивалів — їх має бути багато, вони повинні відрізнятися один від одного внутрішньою логікою і регламентом. Те, що не користується попитом на фестивалі «Відкрита ніч», буде подією на інших конкурсах — і навпаки. Наш фестиваль пропонує свою гру, а грати чи не грати — це справа учасників. Для того, щоб оцінити власні взаємини з фестивальним регламентом, варто, здається, ще раз подумки уявити собі:

Ніч над Дніпром на Андріївському узвозі.

Вона позичає нам шість годин. Просто неба збираються люди, кожний з яких цієї чарівної червневої ночі міг би не мерзнути під зорями, а, скажімо так, самовдосконалюватися в інший спосіб.

Але ми прийшли.

Прийшли не для того, щоб подивитися те, що цієї ночі транслюватиметься в телеєфірі — для цього не треба було залишати тепле крісло.

Ми сподіваємося на щось інше.

А крім того, як завжди, переоцінюємо власні сили. Це нам напередодні здається, що ми не захочемо спати, а ближче до світанку підкрадається втома, і саме тоді з усією очевидністю постає брак екранної енергетики, творчої вимогливості, професійної обізнаності. Уповільнений анемічний діалог між глядачем та фільмом перетворюється на вирок, а відсутність таємниці або образної структури довершує моделювання проблем, які ми не можемо ігнорувати, розглядаючи за-

гальну кризову ситуацію в нашому кіно. Безумовно, криза не вичерпується лише цими проблемами — хвороба дуже вміло підгодовується відсутністю чіткої державної терапії, але це зовнішні чинники. Вони не дають нам права забувати про наші внутрішні вади і викривлення творчих взаємин між нашим екраном і нашим глядачем.

Я дуже вдячний всім, хто пропонує свої роботи до фестивальної програми, але є фільми, в тому числі і хороші, які не відповідають жорстким умовам нічного перегляду, не збігаються з нетерпінням нашого глядача. Скажімо, традиційні уповільнені біографічні фільми-освідчення, які потрібні і доцільні в інший час в іншому контексті, не витримують суворості фестивальної, а би сказав, гладіаторської реальності. Чи варто на це ображатися авторам?

Ще один відтінок фестивальної проблематики — розміри фільму (фрагменту). Здається, все просто — є регламент. На інших фестивалях — інший. Американці вважають, що кредит глядачевої довіри — десять хвилин. Якщо ви не скористались цим кредитом, у вас починаються проблеми з глядачем.

Насправді, десять хвилин — це дуже багато. Короткі уривки з фільмів наших відомих режисерів, що вмонтовані до фестивальної програми, підтверджують цей факт. Крім того, пропонуючи не довгу промову, а свою коротку кінорепліку, ви залишаєте можливість висловитися ще комусь. Фестиваль пропонує полеміку, а не збірку багатослівних доповідей. Давайте допоможемо одне одному висловитися. Нехай наш спільний портрет складається з найбільш вдалих наших жартів, яскравих філософських парадоксів, мудрих афоризмів, своєчасних попереджень, влучних питань.

Можливо, згодом фестиваль демонструватиме повнометражні фільми, але для цього необхідно розтягнути ніч або змінити регламент. Змінити регламент — не проблема, втім, де взяти необхідну кількість вітчизняних повнометражних фільмів або нехай короткометражних перлин?

Здається, набагато легше розтягнути ніч, ніж домогтися від держави протекційної законодавчої бази для реанімації українського кінематографа.

Щодо кіно, воно вміє спресовувати або розтягувати час. Так званий «схід сонця ручним робом» — ситуація звична для знімального майданчика.

Попрацюємо на цей схід разом.

P.S. Наприкінці грудня в Москві відбулась Міжнародна конференція «INPUT» (фінансується ЮНЕСКО), очолює яку італієць Серджіо Бареллі. Конференція мала регіональний характер — учасниками були країни СНД та Балтії. Організатори її звернулися до кінофестивалю «Відкрита ніч» і попросили показати неігрові фільми, з яких відібрали 7 назв і запросили до участі (присутність автора є обов'язковою). Були показані фільми Ольги Самолевської, Ганни Яровенко, Оксани Чепелик, Сергія Наталушка і Михайла Ілленка. Фільм Ольги Самолевської «Доторк» (переможець «Конкурсу одного кадру») запрошено на наступний етап конференції, який відбудеться у Штутгарті.